

İslam Düşüncesini Yeniden İnşa Çabası: Bilginin İslamileştirilmesi

Veysel K. ALTUN¹

Özet: “Bilginin İslamileştirilmesi” meselesi, İslam dünyasında bazı ilim adamlarının Müslümanların bilimsel çalışmalarda kullandığı metodik durumunun ıslahı için ürettikleri bir kavramdır. Hareketin hedefi, bilim’in sekülerleşmesinde pay sahibi olan Batı anlayışına karşı bir arayışa girerek bilimsel faaliyetlerdeki ideolojik soruna çözüm aramaktır. Bu makalenin amacı, Bilginin İslamileştirilmesi meselesinin fikir olarak ortaya çıkış nedenlerini irdelemek, kavram üzerinden fikir beyan eden ilim adamlarının nasıl bir teorik zemin üzerinde durduğunu tespit etmek, bu kavrama yönelik eleştirilerin neler olduğunu belirtmek ve hareketin eğitim sisteminden beklentisini ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Bilgi, İslami Bilim, Bilginin İslamileştirilmesi, İslami Eğitim

1 MEB Kale Tahsin Başdemir Ortaokulu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, v_altun44@hotmail.com

Giriş**İslam Düşüncesini Yeniden İnşa Çabası:
Bilginin İslamileştirilmesi Fikri Altyapısı**

Tarihsel olarak diyebiliriz ki belli bir dünya görüşünü ortaya koyabilecek bir yapıya sahip olan İslam dünya görüşü, genel hatlarıyla Mekke’de kurulmuştur. Peygamberin öncülüğünde ve ilk Müslüman cemaatin katkılarıyla büyük çapta sosyal değişimin meydana geldiği Mekke’de ve kendine has İslami bir sosyal düzenin meydana geldiği Medine’de İslam dünya görüşü içerisinde bir bilgi yapısı geliştirilmiştir (Alvani, 1995). Kaynağını asr-ı saadetten alan İslami düşünce yapısının gelişimi sonraki asırlarda da devam etmiştir.

İslam’ın doğuşu ile birlikte İslam Coğrafyası, zamanla bütün Ortadoğu’ya, Kuzey Afrika’ya ve İspanya’ya yayılmıştır. Daha önceleri, pek çok medeniyetin gelip geçtiği bu bölgelerde özellikle Sasâni, Helen ve Hint kültüründen etkilenen Müslümanların yaptığı ilk iş, kendilerinden önce, insanlığın bildiği her şeyi öğrenmek oldu (Nasr, 1991: 31). Bu ilme olan arzu ise daha çok tercüme faaliyetleriyle gerçekleşmiştir. Bu açıdan, İslam dünyasında bilimsel gelişmenin ortaya çıkmasında özellikle Yunan, Pehlevi ve Sanskrit dillerinde yazılan Felsefe, Tıp, Matematik, Fen ilimlerindeki eserlerin tercüme faaliyetlerinin yeri büyüktür. Bu tercüme faaliyetlerinden sonra İslam Medeniyetini kuran önemli ilim adamları yetişmiştir.

Müslümanlar, sınırların genişlemesiyle birçok ilimle yüz yüze gelmiş, kendine özgü kültürel hayatını bunlarla beslemiştir. Müslümanlar, artan ihtiyaçların giderilebilmesi için, özellikle tıp, astronomi gibi ilimler ile mali işlerde gerekli bilgi ve tekniğin öğrenilmesinde sürekli bir merak içinde olmuş, yabancılarla entelektüel ve ilmi etkinliklerle etkileşim içinde bulunarak (Bayraktar, 1988: 32) kendi dünya görüşlerinin gelişmesinde katkıda bulunmuştur.

Müslümanların yeryüzünde yaşam alanlarını genişletmesi, ilim alanında da söz sahibi olacak insanların sayısını arttırmıştır. İslam medeniyetinin temelleri, İslam Simyanın kurucusu Cabir İbn. Hayyan (721/815), Müslüman filozof alimlerin ilki olan ve Latince Alkindus

diye adlandırılan El-Kindi (801/873), Müslümanlar arasında gerçek anlamda matematik tarihini başlatan ve ilk seçkin matematikçi olan El-Harezmi (öl. 863), batıda ve doğuda çok iyi tanınan İslam dünyasının en önde klinik hekimi Zekeriya er-Razi (865-925), Farabi (870-950), Batılıların Latince “Avicenna” dedikleri en büyük filozof-âlimi İbn. Sina (910-1037), El-Biruni (973-1051), El-Gazali (1058-1111), İbn Rüşd (1126-1198), Nasiruddin Tusi (1201-1274), İbn Haldun (1332-1406), tarafından atılmıştır (Nasr, 1991: 39-58). İslam tarihinde ilimlerin aktarılıp sürdürülmesinde söz sahibi olan bu Müslüman ilim adamları ile filozof-âlimleri ilmin sadece bir alanında otorite olmamış, matematik, fizik, mimari, kimya, astronomi, din, felsefe gibi bilim alanlarında ilim erbabı olmuş çok yönlü şahsiyetler ve İslam dünyasının entelektüel hayatı üzerinde derin izler bırakmış ilim adamlarıdır.

Ortaçağ’da Batı, bilimsel faaliyette neredeyse durma noktasında iken bilimin bayrağı büyük ölçüde Müslümanların elindeydi (Cevizci, 2010: 79). Ortaçağ Batılılar tarafından karanlık çağ olarak kabul edilirken, Müslümanların altın çağı olmuştur. İslam dünyası, kültür ve bilimdeki gelişmeler sayesinde bilimin her alanında söz sahibi olmayı başarmıştır.

Batı’nın özellikle bilimsel faaliyet alanında İslam dünyasının gerisinde olmasının en önemli nedeni, Kilisenin Batı hayatında etkin bir rol oynamasıdır. Bilim, gerçek ve hakikat gibi kavramlar Kilisenin varlığına hizmet ediyorsa ancak bir geçerliliği olabilirdi. İslam dünyası bilim ve teknolojiye zirve dönemini yaşarken, Batıda, bilim ve teknolojinin gelişimi, bilimsel açıdan yanlış kavramları ilahi hakikatler diye sunan ve bu hakikatlere karşı çıkmaya kalkışanlara acımasızca işkenceler uygulayan Hıristiyan Kilisesine karşı ayaklanmadan doğmuştur. Batıda kilise hayattan koparıldığı için, her alanda olduğu gibi bilim ve teknolojiye de laik ve maddeci batılı kültür oluşmaya başlamıştır (Armağan, 1990: 92).

Batı, özellikle aydınlanmanın gerçekleştiği Rönesans hareketinden sonra, İslam dünyasında yapılan bilim ve kültür çalışmalarını, kendi dillerine tercüme ederek uzun süre Müslümanlardan yararlanmaya çalışmıştır. Müslüman ilim adamlarından ve onların eserlerinden büyük

oranda yararlanarak aldığı bilimi, sekülerleştirme süzgecinden geçirerek, kendi dünya görüşlerini oluşturmaya başlamıştır (Açıkgenç, 1998).

Rönesans sonrası bilim adamları, bilimin etkilerini ve sosyal pratiğini sınırlayacak dini ve ahlaki değerlerden bağımsız şekilde kendilerini donatmaya başlamışlardır (Armağan, 1990: 103). 19. ve 20. yüzyıla geldiğimizde de Batı medeniyeti kendisini, hem kendi tarihsel geçmişine (Ortaçağ Hıristiyanlığına) hem de diğer kültürlere alternatif olarak sunmuştur. Bu yüzden de âleme nizâmat verme ve her kültür ve coğrafyaya şu ya da bu gerekçeyle müdahale etme hakkını kendisine bir hak olarak görmüştür (Cabiri, tarih yok).

Batı bilimsel faaliyetlerde bazı hamleler yapmaya çalışırken İslam dünyası, önceki Müslüman ilim adamlarının ürettikleri bilimin üzerine fazla bir şey koyamamıştır. İslam medeniyeti bilimsel faaliyet alanlarında duraklama dönemine girerek bilimin her alanında söz sahibi olmak yerine, kendinden olmayan düşünce yapısı üzerinden yaşamlarını kurup hayatlarını sürdürmeye başlamıştır. Artık yabancıların ürettiği bilime ve teknolojiye muhtaç olan, yönünü batıya çeviren Müslümanlar, siyasi, kültürel ve dini açıdan bunalımlara girmekten kendini kurtaramamıştır (Faruki, 1987: 108). Tüm bunlar İslam âlemi için büyük bir tehlike arz etmekteydi.

İlim alanında Müslümanların içinde bulunduğu bu durum, bir takım arayışlara sevk etmiştir. İslam dünyasının bilim, kültür ve medeniyette yaşadığı bu inişli çıkışlı tarihsel süreç ilim adamları tarafından tartışılmış ve tartışılmaya devam etmektedir. Müslümanların tekrar altın çağ dedikleri bilim ve kültür alanlarında zirve yaptığı eski ihtişamlı dönemlerine geri dönmesi için, içinde bulunduğu fikir hastalığının tedavi edilmesi gerekmektedir. Bu durum, İslam dünyasında fikirsel anlamda hareketlerin doğmasına sebep olmuş, birtakım arayış ve girişimlerin başlamasına neden olmuştur. Bu arayışların söylemlerine göre, hiçbir yenileşme ve modernleşme sıfırdan başlamaz. Bilakis bunlar daha önceki bir ilkinden başlanarak düzenlenmelidir. Bu da kültür mirasıdır. Ya bu kültür mirasını bırakıp asrın düşüncesini tamamen benimseyeceğiz ya da kültürümüzü yeniden ve eleştirel bir gözle okuyarak,

yeniden yapılanma projesini mümkün hale getireceğiz. Faruki'ye göre, İslam âlemi, tedavi için öncelikle bireylerin, kendilerinin değiştirilmesinin istendiği ilahi emre uyması ve Bilginin İslamileştirilmesi faaliyetine girişmesi artık elzem olmuştur.

İslam âleminin içinde bulunduğu bu girdaptan kurtulmasına vesile olacak arayışların bir sonucu olarak birtakım fikirsel tartışmalar başlarken, bu tartışmalar sonucunda Bilginin İslamileştirilmesi kavramı üzerinden düşünceler yoğunlaşmıştır. Bu kavramı ilk defa sistematik hale getirerek bilimsel araştırma modeli haline dönüştüren İ. Raci Faruki ve Ebu Süleyman, 1970'li yılların başında "Müslüman Düşüncesinin ve Metodolojisinin İslahı Üzerine" adlı ilk çalışmayla kavramsallaştırma faaliyetini başlatmış oldular (Uyanık, 1999). Özellikle El-Attas ve El-Faruki gibi İslamileştirme kavramı üzerinde düşünerek kavramı, literatürümüze kazandıran otorite isimlere ve görüşlerine daha sonra değineceğiz. Kavramı daha iyi anlayabilmek için bilgi, İslamilik-İslamileşme, İslami bilim ve Bilginin İslamileştirilmesi kavramlarına göz atmamız gerekmektedir.

Kavramsal Çerçevesi

"Bilgi" olarak adlandırdığımız her şey gerek tabii süreçle, gerekse yapay süreçle elde ettiğimiz bütün zihinsel birikimlerimizdir. Bilginin bu genel tanımını içersinde, zihnimizde olan her şey; genel tecrübeler, inançlar, varsayımlar, kuramlar, görüşler, anlayışlar, fikirler, önyargılar vs. hepsi bilgidir (Açıkgenç, 2011: 151).

Gazali'ye göre, doğruluğu subjektif veya objektif olarak deneylenmiş ve dinde apaçık bildirilmiş, şüpheden uzak, ister insan mahsulü (kesbi) olsun, ister dini (vehbi) olsun, aklın kabul ettiği her türlü veri bilgidir (Bayraktar, 1993: 262). Gazali'nin bilgiyi tanımlarken din ile ilişki kurmasının sebebi, İslam'ın bilgiye daima en yüksek değeri vermesi ve bilgiyi Allah'a ulaşmanın asli vasıtası olarak görmesidir. Bundan dolayıdır ki, İslam'da din adamına "bilen" anlamına gelen "âlim" kelimesi kullanılır. Modern bilimde ise bilginin özelliklerinden biri, onun profan (lâ-dini) olması, yani kutsal bilgidен uzaklaşmış olmasıdır. Müslümanlarca

geliştirilen bilimlerin hiç birinde modern bilimin yaptığı gibi kutsala bir tavır olmamıştır (Nasr, 1993: 17).

İslam'da maddi cisimle ilgisi olandan tutun da en üstteki metafiziğe kadar her bilgi biçimi bizzat gerçekliğin yapısını yansıtan organik olarak birbirine bağlıdır (Armağan, 1990: 28). Kur'an'a baktığımızda da iki tür bilginin olacağı açıktır. Birincisi, âlem-i şehadetin bilgisi ki İslam dünya görüşünde 'ilim' terimiyle ifade edilmektedir. İkincisi, âlemi gaybın bilgisi bu ise bütün İslam âlimleri tarafından marifet diye adlandırılmıştır. İlim ve marifet aynı çeşit bilgiler değildir. İlim ameli ve nazari olabilirken, marifet, sadece tecrübî olabilir.

Metafizik anlamda felsefe vahye ihtiyaç duyar ve böyle oluşuyla da o sadece İslami bir bilim olabilir. vahiyden gaybın bilgisini alabilmemiz için de vahiyden beslenen tefekkür ve tedebbüre ihtiyacımız vardır. Akıl gaybın bilgisini edinmesi için vahyin rehberliğinde düşünmesi gerekir (Açıkgenç, 1998). Zaten mutlak gayb bilgisi, ne algı yetilerimize, ne de zihinsel yetilerimize hitap etmektedir. Bu yüzden de vahyin verdiği, mutlak gayb bilgisi, aklımızla herhangi bir çelişki arz etmemektedir (Açıkgenç, 2011: 167).

İslami bilim kavramına geçmeden önce "İslam Dünya Görüşü" kavramının da ne olduğuna bakmamız gerekmektedir. Dünya görüşü, insan hayatının her yönüne taalluk eden ilkelerin oluşturduğu bütünlüktür. Akıl genellikle karşılaştığı soruları, daha önce elde ettiği bilgiler çerçevesinde ele alır ve öylece bunları cevaplandırmaya çalışır. İnsanın eğitim veya çevresi yoluyla elde ettiği zihinsel birikimleri ile bu sorulara verdiği cevaplar bütünlüğü, "zihniyet" olarak da adlandırılabilen "dünya görüşünü" meydana getirmektedir. Böylece insan aklının herhangi bir soruyu algılama biçimi ve bu soruya verdiği veya verebileceği cevap tamamen oluşturduğu bu dünya görüşüne göre düzenlenir. İslam dünya görüşü ise bu görüşün merkezini oluşturan bir bilimle işe başlar. Bu bilim de vahiy kelimidir. Bilimlerin bu görüşe göre sınıflandırılmasında, vahiy kelamı diğer tüm bilimlerin temeli olarak kabul edilir. Vahiy kelamının üzerinde aşkın alanın onun da üzerinde olgusal alanın bilimlerini sınıflandırılır. İşte bu sınıflandırma bize, İslam dünya görüşünü

ortaya koymada yol gösterecektir (Açıkgenç, 2011: 172). Bu iki kavramdan sonra, İslamileşmekten ne anlaşıldığına veya ne anlaşılması gerektiğine geçebiliriz. İslamileşme veya İslamilik, bir fikrin, doktrinin, halin, davranışın veya disiplinin İslami olması ancak onun “ farklı” yorumlamaları kendi bağlamına dâhil eden İslam dünya görüşünden doğrudan çıkmasına ya da ondan geliştirilmesi ile bağlantılıdır. İslamilik kavramında, hem çağdaşlık, hem de modernite anlamları mevcut olup, batı modernitesi'nin ideolojileşmiş şekli olan modernizm veya batılılaşmadan farklıdır. Bir doktrin, Kur'an ve sünnetin ilkelerine ters düşmediği ölçüde gerçek anlamda İslami'dir diyebiliriz (Uyanık, 1999).

İslamilik sorunu ile ilgilenen iki önemli düşünürden biri Seyid Muhammed Nakib el-Attas, diğeri ise Fazlur Rahmandır. El-Attas daha ziyade “İslamileştirme hedefleri doğrultusunda bu sorunu ele almıştır. Attas, İslamilik ve İslamileştirmeye bir tanım getirirken “dil ve zihinsel algıların İslami özelliklere sahip olması” şeklinde ifade eder. İslamilik ve İslamileşme kavramlarına en kapsamlı biçimde tartışarak bir çözüm getirmeye çalışan diğeri düşünür ise Fazlur Rahmandır. Fazlur Rahman sonuçta vardığı çözümü, şu ölçütünde özetlemektedir: “Bir öğreti veya bir kuram, Kur'an ve Sünnet'in bütününden kaynaklandığı şekilde gerçek anlamda İslami'dir.” Fazlur Rahman, Kur'an'ın bütünlüğünden Kur'an'ın “somut dünya görüşünü” anlamaktadır. Sünnet ise, zaten Kur'an'dan kaynaklandığı için, onun bütünlüğünün de belki biraz daha ayrıntılı Kur'ani dünya görüşünden ibaret olduğunu söyleyebiliriz (Açıkgenç, 2011: 33-36).

İslami Bilim, nihayetinde İslam dünya görüşü (İslami zihinsel çerçeve diye de adlandırılabilir) içinde vücuda gelen ve onun bir açılımı olarak doğrudan “İslami bilimsel kavramlar yumağından; diğeri bir tabirle, bilginin İslami bağlamından çıkan bilimdir”. Bilimi “seküler” ya da “İslami” yapan çevre, bilimin bizzat içinden çıktığı bağlamıdır. İslami bilim, İslam dünya görüşünde ve bağlamında vuku bulan bilimsel faaliyetlerin açılımıdır (Açıkgenç, 1998).

İslami bilim, vahyin değerlerine ve risaletin kaynaklarına uygun olandır (Faruki, 1987: 108) İslami epistemoloji, tüm bilginin Allah'tan

geldiğini ve bu bilginin nefsin ruhi ve maddi melekeleri vasıtasıyla yorumlandığını söylemektedir (Attas, 1989: 181). O halde İslami bir bilim-felsefe anlayışı için en temel bilgi vahiy kelamıdır. Vahiy kelamı ise yorumsuzdur; onun bilgisi sadece Kur’ani’dir. Yani, İslami Bilim, Kur’an’dan çıkardığımız gayb-şehadet ayırımına dayanmaktadır. Bu durumda İslami açıdan insanın bilimsel bir disiplin olarak elde edebileceği tüm bilgi, bu her iki alanı da kapsamaktadır (Açıkgeç, 2011: 142).

Bilgi, İslamileşme ve İslami Bilim kavramlarını açıkladıktan sonra Bilginin İslamileştirilmesi kavramına geçebiliriz. Bilginin İslamileştirilmesi kavramı birden çok şekilde tanımlanmıştır. Bilginin İslamileştirilmesi’nin sadece İslamleşmenin bir yönü olduğu unutulmamalıdır (Faruki, 1987: 108).

El-Attas Bilginin İslamleşmesini zihinsel bir hareket olarak ifade eder ve İslamleşme işlemini önce dili ve daha sonra da akli ve düşünceyi kapsayan bütüncül bir felsefi süreç olarak takdim eder. El-Attas, İslamileştirmenin mahiyetini özgürleştirici süreç olarak tanımlar ve şöyle der: “İslamileştirme özgürleştiricidir çünkü insan hem maddi hem de ruhani bir varlık olduğundan, özgürleşme onun ruhuna ilişkindir. İslamleşme asıl benliğin geliştirilmesinden çok asıl öze dönüş sürecidir.” (Attas, 1978: 41).

İsmail Raci el-Faruki’ye göre Bilginin İslamleşmesi’ndeki maksadın, ister insana, ister tabiata, ister dine ilişkin olsun, tüm bilginin tevhid ilkesine göre yeniden düzenlenmesidir (Faruki, 1993: 31). Bu kavramın ilk hedefi ümmetin şuurlandırılmasıdır. Bilginin İslamileştirilmesi’nin gerçekleştirilmesi için, İslami düşünce sorunun çözülmesi, medeniyet ve imarda başarılı bir ümmet çalışması en önemli bir çıkış noktasıdır. Bunun için de İslam’ın temel kaynaklarının iyice kavranması gerekir Faruki, Bilginin İslamileştirilmesi meselesiyle ilgili çalışma planını ortaya koyarken şu amaçları hedeflemektedir. Modern disiplinleri iyice öğrenmek, İslami birikimi iyice öğrenmek, modern bilginin her alanına İslam’ın özel irtibatını sağlamak, İslami kültür birikimiyle modern bilgi arasında geçerli bir sentez için yollar aramak ve İslami düşünceyi Allah’ın(c.c) yaratıştaki ilahi tarzlarını keşfedecek bir yörüngeye

oturtmak. Bu amaçların gerçekleşmesi için mantıki sıralaması önemlidir (Faruki, 1987: 114).

Bu kavramın ne olduğunu anlamak için bazı ilim adamlarının kavram üzerindeki düşüncelerine ve kavramı nasıl tanımladığına bakmak gerekir. Nitekim Dr. İmadü'd-Din Halil, Bilginin İslamileştirilmesi'ni şu şekilde tarif etmektedir: "Bilginin İslamileştirilmesi, evren, insan ve hayat hakkında İslami düşünce açısından bilimsel çalışma yapmak, keşfetmek, toplamak, toplanan bilgileri birbirine eklemek ve yaymaktır." Bilginin tanımlanmasında akıl-vahiy ilişkisini kuran Ebu Süleyman ise; "Bilginin İslamileştirilmesi, aklın fonksiyonelliğini dışlamadan, vahiy ışığında geliştirilen kapsamlı ve tutarlı İslami bir yöntemdir" diyerek görüşlerini açıklamaktadır (Uyanık, 1999). Ebu Kasım Hac Hamd kavramın açıklamasını yaparken; "Bilginin İslamileştirilmesi, mevcut ilmi gerçekleri muhtelif şekillerle, felsefi varsayımlara bağlılıktan kurtarmak, bu ilimleri dinin düzenleyici olduğu bir ortamda yeniden görevlendirmektedir." (Faruki, 1987: 108). İfadelerini kullanırken, Taha Cabir Al-Alvani, Bilginin İslamileştirilmesi kavramını, bilim ve sanatta yayılmış olan seküler positivist paradigmaya alternatif olarak İslami paradigmaları geliştirmenin yollarını arama girişimi olarak tanımlamaktadır. Beşir Galadansi ise, Bilginin İslamileştirilmesinin, İslam âlimlerinin şuurlandırılması olduğunu vurgulamaktadır (Mümtaz Ali, 2013: 22-28).

Tarihsel Süreç

İslamileştirme (İslamization) kavramı, 1960'larda Nakıb El-Attas tarafından kullanılsa da "İslamization of Knowledge" (Bilginin İslamileştirilmesi), sonralarda İsmail Raci Faruki tarafından sık sık kullanılmıştır (Mümtaz Ali, 2013: 5). Batılı bilgi teorisine bir eleştiri (Armağan, 1990: 116) olarak doğan bu kavram çeşitli şekillerde ele alınmış ve farklı bakış açılarıyla yorumlanmıştır.

Bilginin İslamileştirilmesi kavramı, İslam düşüncesinin karşılaştığı problemleri tespit etmek, düşünce yapısının yenilenmesi ve geliştirilmesi için çalışmalar yapmak, bütün ilmi dallarda şuurlandırma faaliyetinde bulunmak ve bilginin tahkikinde çalışmalar yaparak İslami

maksatlara dayandırmak için 1970'li yıllarda fikir olarak doğmuştur (Faruki, 1987: 108).

Çağdaş İslam düşüncesinin metodolojik prensiplerini açıklamak için Bilginin İslamlaştırılması düşüncesi etrafında çalışmalar yapan ve bu düşüncüyü kavramsallaştırma yoluna giden İsmail Raci Faruki, Ebu Süleyman, Taha Cabir el-Alvani gibi isimlerin yanında, bilimsel İslami metodolojisinin ilk dönem İslam âlimleri tarafından kuruluşunun tamamlandığını ileri sürerek İslami bir metodolojiyi geliştirmeye gerek olmadığını savunan Ramazan el-Buti, Fazlur Rahman gibi isimler bu kavram üzerinde etraflıca tartışan ilim adamlarından birkaç tanesidir. Bazı düşünürler tarafından Bilginin İslamlaştırılması hareketinin asıl mimarı olarak bilinen Seyid Muhammed Nakib El-Attas da yine bu hareketin kavramsallaşmasında ve ekolleşmesinde önemli çalışmalar yapan diğer bir isimdir. Bu ilim adamlarının yanı sıra, Seyid H. Nasr, Ziyaüddin Serdar, Yasin Muhammed, Lüey Safi, Muhammed Arif, Münevver Ahmet Enis, Muhammed Emezyan, Abdurreşid Metin gibi isimler de bu konuda düşüncelerini belirten diğer ilim adamlarındandır (Safi, 1993: 281-284). Bu ilim adamlarının arasında konu ile ilgili önemli düşünce farklılıkları da bulunmaktadır. Bilginin İslamlaştırılması kavramını, Batı'dan gelen her şeyi ilmilik ve evrensellik olarak kabul edip peşin kabullenme yoluna giderek (Alvani, 1995) İslami bilgi ile Batı bilgisini birleştirerek uzlaştırmak olarak açıklayanlar olduğu gibi, kavramın konusunu tamamen reddedip bunun batıdan gelen bir hastalık olduğunu belirterek, saf İslami bakış açısıyla üretilen kaideler bütünü ve buna uygun olarak yapılan çalışmalar için bir metodoloji geliştirme olarak açıklayanlar da olmuştur.

İslam dünyasının son yıllarda yaşadığı siyasi, ekonomik, kültürel, mimari, eğitim ve daha da önemlisi düşünce yapısında bunalımlar (Faruki, 1987: 23-32) yukarıda isimlerini verdiğimiz şahısları ciddi bir şekilde düşündürmüştür. Müslüman ilim adamları İslam dünyasının yaşadığı bu problemlerin nedenlerini çeşitli yerlerden ararken aynı zamanda çözüm önerileri de getirmiştir. Bilginin İslamlaştırılması kavramının fikri hareketi ile ilgili ilk çalışmalar, İslam Dünyasının yaşadığı fikir

sorununa çözüm getirmek için kuruluşunu ABD’de tamamlayan “International Institute Of İslamic Thought” adlı Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü’nün yaptıkları faaliyetlerdir. Bu enstitü, söz konusu kavram ile ilgili teorik bir çerçeve oluşturmak için uluslararası kongreler ve konferanslar düzenlemiştir (Safi, 1993: 276).

Bilginin İslamileştirilmesi ile ilgili tartışmalar Ali Eşref, Abdullah Nasif ve Salah Camcum’un aktif yardımlarıyla Mekke’de Kral Abdülaziz Üniversitesi’nde 1977 yılında düzenlenen Birinci Müslüman Eğitim Kongresinde yaşandı.² Uluslararası bu kongre, İslam ümmetinin yaşadığı düşünce bunalımının ciddi olarak tartışıldığı en önemli mekânlardan birisidir (Uyanık, 1999). Dünya İslam Düşüncesi Enstitüsü’nün yaptığı çalışmalar Mekke’de gerçekleşen bu ilk kongreyle sınırlı kalmamıştır. Bu meseleyle ilgili ilim adamlarının görüşlerini ve eleştirilerini dile getirdiği uluslararası toplantılar iki yıl arayla 1982, 1984, 1986’da da yapılmıştır. Bu toplantılarda İslami düşünce yapısının geliştirilmesi ve eğitim-öğretim sistemiyle ilgili metodik çalışmalar ele alınarak genel değerlendirmeler yapılmıştır (Faruki, 1987: 151-166). Bu kongrelerin devamı niteliğinde olan uluslararası konferans ve kongreler, İslamabat, Bangladeş, Endonezya, Kahire, Kuala Lumpur, Hartum’da gerçekleştirilmiştir. Pakistan ve Malezya’daki İslam Üniversiteleri bu programlara yoğun bir şekilde destek vermişlerdir (Uyanık, 1999).

Müslümanların birçok alanda yaşadığı sorunların başlıca nedenlerini Batı kültür ve uygarlığının İslam dünyasına karşı başlattığı karşı koyuşun sonucuna bağlayanlar, Müslüman zihinlerin Batı’nın dünya görüşünün yankılarına maruz kaldığını ve Müslümanların fikri olarak boyunduruk altına alındığını savunmuşlardır. Batı dünya görüşünün ana prensiplerinin yayılması ve Müslüman zihinlere yerleşmesi, Müslüman aklının İslam’da kopması sonucunu doğuracak bir bilgi kavramını ve

2 Mekke’de gerçekleşen bu kongreye ilim adamları çeşitli konularla ilgili tebliğ sunmuşlardır. Faruki, “Sosyal Bilimlerin İslamileştirilmesi”, S. Hüseyin Nasr, “İslam ve Modern insanın çıkmazı”, Elholy, “İslami Antropolojiye doğru”, M. Necatullah Siddiki, “İslam’ın Ekonomik Öğretileri”, Haşimi, “İslami Psikoloji Kavramı”, Vakar Hüseyini, “İleri teknoloji Eğitiminde Beşeri Sosyal Bilim Çalışmaları” isimli tebliğleri ile katılmıştır.

eğitim sistemini meydana çıkarmıştır (Attas, 1989: 121-128). Müslümanların yaşadığı bunalımların nedenini yine Batı eksenli düşünüp, Müslümanların hayatlarını kendi değerleri üzerinde kurmamalarını eleştirenler, Müslümanların Batının seküler bilimi ile hayatını sürdüremeyeceklerini, mutlaka tarihlerine ve kültürlerine uygun bir bilgi ve bilim anlayışıyla hareket etmeleri gerektiğini dile getirmişlerdir. Onlara göre İslam âlemi bilime Müslüman'ca bir bakış sergilemedikleri sürece Batı'nın hegemonyasından kurtulamayacaklardır. Düşüncenin önde gelen isimlerinden biri olan İsmail Raci Faruki'ye göre İslam âlemi, aslında kendi bilgi ve değer sistemini kurmuşlardı. Ancak, kurdukları bu değerleri birçok sebepten dolayı uzun süre koruyamamıştır (Uyanık, 1999). Batı dünyası, İslam dünyasının bilgi tasarımını kendi süzgecinden geçirip onu seküler hale getirmiştir. Batı insanının kendi kültür ve uygarlığını her zaman insanlığın kültürel öncüsü sayma gibi bir eğilimi olduğu için, Müslümanların Batı kültür ve uygarlığının özellikleri içinde yoğrulmasına ve bu kültürle kaynaşmış bilgiyi benimsemeleri sonucu oluşacak zihin karışıklıklarına sebebiyet vermiştir (Attas, 1989: 51).

Müslümanlarda bulunan bu fikri karışıklıkların tedavisi için bir an önce ıslah çalışmalarına gidilmesi gerekmektedir. Bu düşüncenin asıl gayesi batılılaşma ve modernleşme kavramları yerine İslamileşme kavramını İslami ve insani bir kavram olarak yerleştirmektir (Faruki, 1987: 108). Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesi hakkında görüşlerini belirten ilim adamlarını asıl ilgilendiren konu Müslümanların yaşadığı bu sorunlara nasıl çözüm getirecekleri ile ilgilidir. İlim adamlarının üzerinde durdukları sorular ise, İslam dünya görüşünü yeniden inşa etmek için günümüz bilgisini olduğu gibi kabul ederek ona bazı İslami bilimleri ve ilkeleri yama yaparak bilginin İslamleşmesini beklemek mi lazım yoksa Batı kültürü içinde yoğrulmuş bilgi kavramını içindeki hastalıklardan ayıklayıp temizlenmiş bilginin İslami öğelerle bezenmesi mi gerekmektedir sorularıdır (Attas, 1989: 183).

Müslüman dünyasında Uluslararası İslam Üniversitesinin kuruluşundan ve "International Institute Of Islamic Thought"ın altındaki Bilginin İslamileştirilmesi hareketinin yayınlarından beri Bilginin

İslamleştirilmesi ile ilgili birçok ülkede konferanslar düzenlenmiştir. Çeşitli meslekten insanlar ve eğitimciler bu mesele hakkında düşüncelerini dile getirmişlerdir. İlim adamları, “The American Journal Of Islamic Social Science” ve “Muslim Education Quarterly” dergilerinde İslamleştirmeye ilgili yayınlar yapmaya devam etmektedir. bazıları Bilginin İslamleştirilmesi açısından kavram, metodoloji ve epistemoloji ile ilgili farklı fikirler ortaya koymuştur. Yapılan tartışmalar sonucunda Bilginin İslamleştirilmesi hareketinin düşünce yapısını eleştirenler olduğu gibi benimseyen veya farklı fikirlerle konuyu anlamlandırmaya çalışan ilim adamları olmuştur (Mümtaz Ali, 2013: 1-2). Tabii ilerleyen zamanlarda özellikle Malezya merkezli İslamleştirme hareketi hakkında görüş bildirenler, İslamleştirme meselesini sadece bilgi alanıyla sınırlı tutmamış, bu kavramı eğitim, iktisat, dil ve iletişim gibi farklı alanlar için de kullanmıştır (Yusuf Hüseyin, 2009).

Ekonomi, iletişim ve insan bilimlerinin İslamleştirilmesi ile ilgili bugüne kadar pek çok akademik yayınlar yapılmış ve özellikle Malezya’da bazı alanlarda uygulama safhasına dahi geçilmiştir. Malezya’da, hareketin adına müstakil üniversiteler ve üniversiteler bünyesinde bölümler açılarak akademik faaliyetler devam etmektedir. Bu faaliyet alanları arasında “İslamization of Economic, Islamic Banking and Finance, İslamization of Sosyal Sciences, İslamization Case Study, Islamic Sociology, İslamization of Communication, İslamization of Language” gibi alanlar vardır ve bu kavramlarla ilgili fikirsel boyutta ciddi tartışmalar yaşanmaktadır. Bilginin İslamleştirilmesi kavramı ile ilgili daha öncede isimlerini zikrettiğimiz iki isim dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki Muhammed Nakıb El-Attas diğeri 1981 yılında kurulan Uluslararası İslami Düşünce Enstitüsü (IIIT)’nde faaliyet gösteren Faruki ve diğeri yazarlardır. Kavram ve hareket hakkında karşılaştırmalı çalışmalar yapan ve görüş bildiren yazarlar ise, daha çok yukarıda değindiğimiz iki büyük ismin fikirleri etrafında görüş bildiren yazarlardır. Bu kategorideki yazarlar arasında, IIIT’nin geliştirilmesi için gayret gösteren Abdul Rashin Moten (2001) ve Attas ve Faruki’nin fikirlerini karşılaştırmalı olarak değerlendiren Wan Mohd Nor (1997), Rosnani Haşim ve Imran Rossidi yer almaktadır. Hareketin metodoloji ile ilgili çalışmalar

yapan yazarlar arasında, yaptığı analizleriyle bilimin felsefesi üzerine tartışmalar ve çalışmalar yapan İbrahim Ragab (1995, 1997, 1999), Faruki'nin çalışma planı üzerine değişiklik yapan Safi (1993) ve İmamuddin Halil'in (1991) metodoloji meslesiyle ilgili çalışmalar yapan yazarlar bulunmaktadır. Birçok yazar ise, ekonomik, insan bilimleri, sosyoloji, dil, gibi özel disiplin alanlarında çalışmalar yaparak İslamileştirme meselesine katkıda bulunmaya çalışmıştır. Politika üzerine fikirlerini ileri süren Ebu Süleyman, sosyoloji alanında İbrahim Ragab, ekonomi alanında Muhammed Enver, Muhammed Arif, Ataul hak ve Zubair Hasan gibi isimler disiplinlerin İslamileştirilmesi meselesi üzerinde çalışmalar yapmışlardır. Görüldüğü gibi sadece Bilginin İslamileştirilmesi meselesi üzerine değil, diğer disiplinlerin de İslamileştirilmesi üzerine yoğun bir şekilde tartışmalar yaşanmaktadır. Bunların yanında bilginin İslamileştirilmesi kavram ve hareketi üzerine eleştirilerini dile getiren isimler de vardır. Fazlur Rahman (1988), Ziyauddin Serdar (1988-1989), Yasin Muhammed (1994), Veli Nasr (1991), Hadi Şerifi (1984) gibi isimler de Bilginin İslamileştirilmesi projesini ve özellikle IIIT enstitüsünü eleştiren isimlerdir. 1978'den 2007 yılına kadar, konu ile ilgili kitap, makale, dergi gibi yayınlar ve konferanslar yapılmıştır (Aslam Haneef, 2009: 8-11). Bugün de özellikle Malezya'da Bilginin İslamileştirilmesi kavramı ile ilgili çeşitli akademik faaliyetler yürütülmekte konu ile ilgili tartışmalarda bulunulmakta ve kavramın çeşitli alanlarda uygulama kısmına geçilmektedir. Bilginin İslamileştirilmesi hareketi, düşüncelerinin uygulama alanı için eğitim ayağından faydalanmaya özen göstermiş ve eğitim üzerine çeşitli çalışma planları düzenlemiştir.

Eğitim Anlayışı

Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesinin fiiliyata aktarılabilmesi için eğitim ayağı üzerinden özellikle durulmuştur. Düşünce kendi çalışma planını eğitim konusunda uygulamaya çalışmıştır. İslam'da eğitime verilen değer Kur'an-ı Kerim ayetlerinde ve Peygamberimizin hadislerinde çokça vurgulanmıştır. İslam'da eğitim sisteminin başlangıcını Peygamber efendimizin zamanına ve sahabeden Erkam'ın evi (Darü'l Erkam)'ne

dayandırmak mümkündür. Önemli bir eğitim merkezi olan Darü'l Erkam'da, Hz. Peygamberimiz almış olduğu vahiyleri tebliğ etmiş, burada toplanan Müslümanların eğitimini gerçekleştirmiştir. Peygamberimiz zamanında eğitimin yapıldığı başlıca diğer mekânlar arasında Mesci-i Nebevi ve Suffa denilen merkezler gelmektedir. Hz. Peygamberin vefatından sonra da İslam dünyasındaki eğitim faaliyetleri gelişerek devam etmiş, ilim sahibi kişilerin yetiştiği belli eğitim merkezlerinin teşekkülü daha ziyade İslam'ın birinci ve ikinci yüzyılında oluşmuştur (Fazlurrahman, 1990: 111).

Medreselerin kurulduğu döneme kadar eğitim, örgün değil, daha çok mescit ya da cami merkezli olarak yaygın niteliğe sahip olmuştur. Bu eğitim merkezlerinde hem dini ilimler hem de fen, matematik, tıp, astronomi gibi alanlarda çalışmalar yapılmıştır. İslam coğrafyasının genişlemesiyle birlikte eğitimin örgün nitelikte kurumsallaşması ihtiyacı sonucunda Medreseler kurulmuştur. İslam dünyasında nakli ve akli ilimlerin okutulduğu en görkemli medreseler arasında; Kahire'de El-Ezher Medresesi (972), Bağdat'ta Nizamiye Medresesi (1067), Diyarbakır'da Mesudiye Medresesi (1198), zengin kitaplığıyla bilinen Mustansiriye Medresesi (1234) gibi medreseler bulunmaktadır. 8.-12. yüzyılları arası Müslümanların bilimsel faaliyetlerde önde olmasının sebebi, Kur'an ve sünnette aklın en iyi bir şekilde kullanılmasının öğütlenmesi sonucu eğitim kurumlarında dini ilimlerin yanında akli ilimlerin de veriliyor olmasıdır (Tez, 2001: 11-15).

İslam dünyasında ilmi faaliyetlerin belli bir aşama kat etmesinin başka bir sebebi eğitim kurumlarının ya da ilmi faaliyetlerin hükümdarlar veya yüksek mevkili şahsiyetler tarafından desteklenmesidir. Ancak bu destek devlet adamları tarafından belli bir menfaat şartıyla verilmesi bilimsel faaliyetlerin durgunlaşmasına ve eğitim kurumlarının daha çok devletin varlığına hizmet etmesine sebebiyet vereceği de unutulmamalıdır.

Peki, İslam dünyasında eğitim alanında, önemli ölçüde gelişmeler yaşanırken Batı'da durum nasıldı? Daha önce Batının birçok alanda İslam tarihinden Müslümanların bilimsel faaliyetlerinden yararlandığına

değınmiştik. Batı, Müslümanlardan aldığı bilimi kendi eğitim sisteminde yıllarca kullanmıştır. Hatta denilebilir ki batıda sonradan kurulmuş birçok önemli üniversite ve eğitim kurumlarının temeli medreselerden ilham alınarak atılmıştır (Faruki, 1987). Ortaçağ'da Batı'da öğrencilerin İslam medreselerinde eğitim gördükten sonra Batı üniversitelerine öğretici olması İslam bilim ve felsefenin batıya geçmesini hızlandırmış (Tez, 2001: 253) bu da Batı'da gerçekleşen Rönesans ve reform hareketlerini tetikleyen önemli unsurlardan biri olmuştur.

Batı'da aydınlanma gerçekleşirken, İslam dünyasındaki eğitim kurumlarında deneysel çalışmaların yapılmaması ve akli ilimlerin yavaş yavaş eğitim kurumlarından kaldırılması İslam medeniyetinde gerilemeye neden olmuştur. El-Benna İslam dünyasının parçalanmasının temel sebepleri arasında, uygulamalı ve tabii bilimlere karşı ilgisizlik ve İslam ümmetinin dışındaki diğer milletlerin toplumsal gelişmelerini takip etmedeki başarısızlık olarak sayar (Abu-Rabi, 1989). 13. ve 14. yüzyıldan sonra İslam dünyasında eğitim faaliyetlerinin durgunlaşması ve dolayısıyla bilimsel faaliyetlerin durma noktasına gelmesinin açık göstergesi, bu dönemde daha önce yazılmış eserlere sadece şerhlerin ve şerhlere yapılan haşiyelerin yazıldığı devrin başlamasıdır (Fazlurrahman, 1990: 131). Bu da bilimsel faaliyette tekrardan öteye gidilemediğini ve yeniliklere kapalı hale geldiğini göstermektedir. Böylelikle İslam âlemi eğitim ve öğretimdeki gelişmeleri takip edememiş ve yabancı düşüncelere bağımlı olmaya başlamıştır. Müslümanlardaki Batılılaşma hevesi de Müslüman düşüncesinin Batıya bağımlı olmasını hızlandırmıştır. Bu gelişmeler, Müslüman ilim adamlarını düşündürmüş, İslami bir eğitim sistemine nasıl geçileceği düşüncesine sevk etmiştir.

Müslümanların içinde bulunduğu durumun reformunun ancak eğitimle mümkün olacağını belirten Abduh, toplumun tüm ahlaki ıslahını başarmayı hedefliyordu. Abduh, insanları ahlaki ve toplumsal yönden bilinçlendirebilecek tek vasıtanın eğitim olduğunu vurgulamaktadır. Hem Afgani hem de Abduh felsefe ve eğitimde İslami rasyonalizmi yeniden ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Abu-Rabi, 1989). Fazlur rahman çağdaş bir İslami eğitim anlayışının ihtiyacına dikkat çekerken, İslam

eğitim sisteminin çağdaş ve milli değerlerle yoğrulması gerektiğini savunmaktadır. Eğitim kurumlarının gelişmesi ve kendine has müfredatın olması için İslami bilgi anlayışının gelişiminin ortaya konulması gerekir (Fazlurrahman, 1990: 144).

Nakıb el-Attas, eğitim konusundan önce eğitimde bilginin aktarımını sağlayan dilin önemine vurgu yaparken, dillerin toplumun, tarihin ve öznel yorumlayış tarzlarının değişimiyle semantik olarak değiştiğini söylemektedir. Dil, içinde bulunduğu dünya görüşüne göre şekillenmekte, akli, düşünceyi ve hakikat görüşünü etkilemektedir. Attas'a göre, Müslüman halkların dilleri temel İslami ıstılahlarından koparırsa bu Müslüman aklının karışmasına ve İslami olmayan dünya görüşüne geri dönmesine sebep olacaktır Nakıb el-Attas'a göre önce eğitim mahiyetinin ve tanımının netleştirilmesi gerekir sonra da bu tanımlardan yola çıkılarak müfredat programının oluşturulması gerekir. Attas, eğitimi insana tedrici olarak aşılana şey olarak tanımlarken, eğitim kavramını en iyi bir şekilde te'dip kelimesinin karşılığını dile getirmektedir. Attas'ın burada te'dip kelimesinden bahsetmesinin nedeni, birçok alanda olduğu gibi eğitim konusunda da bir kafa karışıklığının olduğunu göstermektedir. Te'dip hem ilmi hem de ameli beraberce kapsamaktadır. Terbiye'nin kavramsal yapısında bilgi yer almaktadır. Terbiye, büyütme, desteklemek, beslemek gibi anlamalara gelmektedir. Mesela genelde çocukların üzerinde terbiyeyi uygulayanlar ebeveynlerdir. Burada kastedilen soy yoluyla edinilen sahip oluşturmaktır. Hâlbuki eğitim sürecinin gerçek mahiyeti akla, kalbe yönelmektir. Eğitimde edep kavramı atılırsa, adaletin yokluğu ve bilgideki karışıklık meydana gelir. Te'dip İslami manada eğitimi tarif etmek için en net kavramdır. Günümüzde, eğitim gibi çok önemli bir terimle ilgili Müslüman dünyada üç kavram kullanılmaktadır: Talim, Terbiye, Maarif. Böylesi önemli bir kavramı ifade etmek için bir tek terimin kullanılmasında ittifaka varılmaması bile eğitim kavramının henüz günümüz Müslüman kafalarında aydınlanmamış olduğunu gösteren veciz bir işarettir (Attas, 1989: 190-220). Aslında, bu üç kavram arasında nüanslar vardır. Burada dile getirilen sorun üç kavramın da eğitim kavramının yerine konulması ve kullanılmasıdır.

Eğitimdeki aksaklıklardan ve çözüm arayışlardan bahseden yukarıdaki ilim adamlarının yanında, “Bilginin İslamileştirilmesi” kavramı üzerinde duran İsmail Raci el-Faruki de bugünkü Müslümanların ne şekilde eğitim almaları gerektiğini belirtirken günümüze yönelik eğitim eleştirisini şu şekilde ifade etmektedir: “Bugün Müslüman gençler Müslüman üniversitelerinde Müslüman hocalarca Batılılaştırılmaktadır. İslam âleminin eğitim kurumlarında gayrimüslimlerin kitapları, başarıları, dünya görüşleri, sorunları ve fikirleri Müslüman gençlere öğretilmektedir.” (Faruki, 1987: 47). Hâlbuki bu durumun değişmesi gerekmekte, Müslüman bilim adamlarının bütün modern disiplinleri öğrenmesi ve bu disiplinlerin sundukları her şeye tam olarak egemen olması gerekmektedir.

Eğitim kurumlarında bir ikiliğin olduğuna dikkat çeken Faruki ve Taha Cabir El-Alvani, iki şeye dikkat çekmektedir. Onlara göre bunların birincisi, İslami ve seküler yönleri bulunan iki başlı eğitim sistemleridir. İkincisi İslami yönün sınırının belli olmadığı bir yöneliştir (Safi, 1993). Faruki hem İslami eğitim veren eğitim sistemi ile hem de Batılı okul tarzıyla eğitim veren eğitim sistemlerinin birleştirilmesini savunmaktadır. İlk ve orta dereceli medreselerle üniversite düzeyindeki külliye ve camialardan meydana gelen İslami eğitim sistemi orta ve yüksek dereceli Batılı okul sistemi ile birleştirilmelidir. Bu birleşmeyle umulan, Batılı sisteme İslami bilgi ve İslami sisteme de modern bilgi getirmesidir. İlk ve orta dereceli öğretimde Müslüman gençleri misyoner veya gayrimüslim eğitimcilerin eline bırakma işine son vermelidir. İki başlı eğitim sistemini ortadan kaldırmak ve ümmeti içinde bulunduğu krizden kurtarmak için “Bilginin İslamileştirilmesi” kavramını pratiğe geçirmek gerekmektedir. Kavram, özellikle eğitim anlayışı üzerinde durmakta ve kendince bir eğitim yaklaşımı oluşturabilmek için arayışlara girmektedir. Kavramın eğitim anlayışında; ihtiyacımız olan şey her öğrencinin 4 yıllık öğrenimi sırasında, bölümü ne olursa olsun alacağı, temel müfredatın içinde, ilk yıl, Müslüman öğrenciye İslam medeniyetinin özünü teşkil eden temel ilkelerle ilgili bilgiyi verecektir. İkinci yıl, İslam’ın temel ilkelerinin zaman-mekân boyutunda bir tezahürü olarak İslam medeniyetinin tarihi başarılarını ele alacaktır. 3. yıl, İslam

medeniyeti öz ve tezahür olarak öteki medeniyetlerle ne gibi farklılıklara sahiptir konusunu işleyecektir. 4. yıl ise, İslam medeniyetinin günümüz dünyasında yaşayan Müslim/Gayrimüslim insanların temel sorunlarına çözüm getiren tek sistem olduğunu gözler önüne serecektir (Faruki, 1987: 146). Faruki kafasındaki Müslüman öğrencilerin nasıl ders almaları gerektiği ile ilgili şemayı böylece belirtmektedir. Bilginin İslamileştirilmesi için öteki zorunlu çalışmalar ise; toplantı ve seminerler, öğretim üyeleri eğitimi için kurslar ile uygulamaya dönük çalışmalar olan; akademik gelişme ve bilim adamları için teşvik unsurları, ders kitaplarının hazırlanmasının en yetenekli kişiye verilmesi, eserlerin daha kolay öğrenilmesi için bölümlere ayrılması ve tüm bu çalışmalar için mali fondur (Faruki, 1987).

Bilginin İslamileştirilmesi hareketinin eğitim anlayışında, disiplinlerin de İslamileştirilmesi önem arz etmektedir. Harekete göre müfredatı düzenlerken, konuların da İslami görüşe göre öğretilmesine dikkat edilmelidir. Temel kitaplar İslami açıdan yazılmadıkça ders müfredatının İslamileştirilmesinden söz etmek mümkün değildir. Hazırlanan ders kitabının da öğretim metodunun da İslami olması gerekmektedir (Ali Eşref, 1993: 60).

Bilginin İslamileştirilmesi Düşüncesine Yönelik Eleştiriler

Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesinin ana gayesi, İslam dünyasının bugünkü sosyal, siyasal ve kültürel anlamda yaşadığı buhrana çözüm aramaktır. Daha çok İ. Raci Faruki ve arkadaşları tarafından desteklenen bu fikre ve fikrin uygulama alanındaki düşüncelerine bazı ilim adamları karşı çıkarak eleştirmektedir. Aslında eleştirenlerin çoğu fikrin kendisini eleştirmiyor, fikrin hareket planını veya yöntemini eleştiriyor.

Nakib el-Attas, bilginin Batı'nın kültür potasına dökülerek bambaşka bir kalıba girdiğini, Batı uygarlığının hak ve hakikat görüşünü seküler hayatın yoğurduğu kültürel geleneğe dayandığını ifade ederken, Bilginin İslamileştirilmesinin bir gereklilik olduğunu ancak yönteminde yanlışlık olduğunu dile getirmektedir. Attas'a göre çağımızda yayılan bilgi hakiki bilgi değildir, Batı kültürü ve uygarlığı içirilmiş, onun ruhu

üflenmiş ve onun maksadına ayarlanmış bir bilgidir. Bütün bu unsurlar tek tek tanınmalı ve bilginin gövdesinden koparılıp atılmalıdır. Bu ayıklama işleminden sonra, kullanılan terminolojinin, kavramsal değerlerin ve bilginin muhtevasının açıklanmasını yeni baştan yapmak, eğitimde yeni bir tasnif ve bilgi aktarımı düşünülmelidir. Attas'ın dediği, Bilginin İslamlaştırılması faaliyetinden önce Bilginin Batılılaştırılmaktan kurtarılması gereklidir (Attas, 1989: 163).

S. Hüseyin Nasr, İslami eğitim ve modern eğitim kurumlarının yerine ikame edilecek tek bir eğitim modeli kurma gayretinde olan Bilginin İslamlaştırılması faaliyetinin gerekliliğine inanmaktadır. Fakat bunun Faruki'nin ve akımının yaptığı gibi olmayacağını, modern bilimin mahiyetini anlamaya çalışmalıyız görüşünü savunur. Nasr, Bilginin İslamlaştırılması kavramı yerine İslami bilim kavramını kullanır (Uyanık, 1999). Modern bilimin profan olduğunu söyleyen Nasr, Müslümanlarca geliştirilen Bilim İslam'a karşı bir taraf almamıştır der. Nasr'a göre, Rönesans'tan bu yana yerleştirilmiş olan bilimin seküler temellerini yıkmadıkça, Müslüman bilim adamlarının, İslam'ın entelektüel dünyasının özüne bağlı kalarak faaliyet göstermeleri mümkün değildir (Nasr, 1993: 19).

Ümmetin rahatsızlığı ancak epistemolojik bir aşıyla tedavi edilebileceğini söyleyen Faruki'nin metodolojisinin çok sığ ve zayıf kaldığını savunan Ziyaüddin Serdar, "Faruki Batı sosyal bilimlerinin Müslüman olmalarını istemektedir" der. Ancak, bu disiplinler Avrupa merkezlidir, Batı, Avrupa'nın etnik ve ulus devleti özelliğini taşır. Serdar, farklı insanların algılamaları, ideolojileri ve paradigmaları tarafından biçimlenen disiplinlere İslam'ın ruhunun üflenmesiyle hangi gayeye hizmet etmiş olunacak? Eğer bu şekilde olarsa, buna Bilginin İslamlaştırılması mi denilecek, yoksa İslam'ın Batılılaştırılması mı denilecek sorularını Faruki'ye sorarak uygulanan yöntemin yanlış olduğuna dikkat çekmek istemektedir. Ziyaüddin Serdar'a göre, her medeniyet kendi bilgi teorisi tarafından şekillenir. Müslümanlar açısından bilginin geçerliliği Kur'an ve Sünnete uygunluğu ile belirlenir. Batının kültür ve medeniyetinin değerini ilerleten Batı biliminin karşısında İslam bilimi,

İslam dünya görüşünün değerlerini yüceltmeye katkıda bulunur (Serdar, 1990: 137-153).

Bilginin İslamileştirilmesi kavramı üzerinden Faruki'ye eleştiriler yönelten diğer isim Yasin Muhammed'dir. Yasin Muhammed, modern disiplinlerin İslamleştirmenin hiçbir faydası olmadığını söyler ve Bilginin İslamileştirilmesi kavramı yerine Bilginin Çağdaşlaştırılması kavramını kullanır. O'na göre Müslümanların içinde bulunduğu fikri bunalımın nedeni eğitimde kullandığımız yöntem ile Müslümanların değerleri arasındaki çatışmadır. Eğitim sistemimiz din dışı seküler Batı eğilimiyle şekillenmiştir. Faruki, modern bilim ile İslamiyet'in ilgisini kurmaya çalışırken, Yasin Muhammed, İslami disiplinlerin çağdaş bir dil ile kültürel mirastan hareketle kurulmasını, sonra modern disiplinlerinin olumlu yönlerinin kurulan disipline ilave edilmesi ve uzlaşmanın sağlanmasını savunmaktadır. Yasin Muhammed, Faruki'nin faaliyetlerinde sekülerizmin ciddi bir eleştirisi yapılamamaktadır. Olması gereken, Attas ve Nasr'ın da yaptığı gibi sekülerizmin tenkidini yapıp sonra İslamleştirme çalışmalarına başlamaktır (Uyanık, 1999: 177-179). Fazlurrahman'a göre, bilgi alanlarının İslamleştirme gayeleri, Kur'an temeline dayalı İslami bir metafizik geliştirme yolundaki fikri görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmediği, bu hedef gerçek manada tahakkuk etmiş olmaz. Bilginin daha yüksek alanları tamamen laik olursa, öğrencilere İslami bir şuur aşılama çabası pek başarılı olmayacaktır (Fazlurrahman, 1990: 257).

Batılı bilginin İslamleştirilip İslamleştirilemeyeceğini sorgulayan Münevver Ahmet Enis, Batılı bilginin içinde olduğu düşünce ve kültürün tüm tarafgirlik ve önyargılarını taşıyacak bir surette imal edildiğini savunur. Dolayısıyla Bilginin İslamleştirilmesi, Batılı bazı epistemolojik ve kültürel değerlere yönelik ıslah edici stratejiye başvurmaksızın yarsız bir egzersizden ibarettir. Enis, Bilginin İslamleştirilmesi fikrini eleştirmesinin nedenlerinden birini de, fikrin hareket planı içinde doğa bilimlerini İslamleştirme işinin dışında bırakarak yalnızca eğitim ve davranış bilimleri üzerine yoğunlaşması olarak açıklar ve İslamleştirme giysisi altındaki taklitçi anlayışın farkında olmadan İslami bilginin Batılaştırılmasına hizmet edebileceğine dikkat çeker (Enis, 1990: 108).

Bilginin İslamileştirilmesi meselesi Malezya merkezli ortaya çıkan ve uygulama alanını da orada bulan, Malezya dışında bazı İslam ülkelerinin de destek verdiği bir düşüncedir. Türkiye’de bu düşünce ve kavram üzerinde yeteri kadar durulmadığı, konu ile ilgili sadece birkaç eserin yazılmış olduğundan anlıyoruz. Bu kavram ile ilgili görüş bildiren ve eleştirilerde bulunan İslam dünyasındaki ilim adamlarından sonra, kavramı Türkiye’de tartışmaya açan, konunun tanınmasına yardımcı olan ve konu ile ilgili görüş ve eleştirilerin ifade alanı bulduğu az sayıdaki eserlere biraz da göz atalım.

İslam bilimi ile ilgili tartışmaları kaleme alan Mustafa Armağan, yazmış olduğu İslam Bilimi Tartışmaları adlı eseri konu ile ilgili belki de ilk eserdir. Bilginin İslamileştirilmesi, İslam bilimi ve İslamilik ile ilgili olan ve büyük çoğunluğu eleştiri mahiyette olan yaklaşık 24 makeden oluşan derleme kitabında, bu kavramların İlim adamları tarafından nasıl tartışıldığını görebiliriz (Armağan, 1990). Mevlüt Uyanık, 1999 yılında ele aldığı “Bilginin İslamileştirilmesi Ve Çağdaş İslam Düşüncesi” adlı eserinde, önce, Bilginin İslamileştirilmesi kavramı, kavram üzerinde çalışmalar yapan Dünya İslam Düşüncesi Enstitüsü ve İ. Raci Faruki ile ilgili bilgi verirken, sonra, bu kavrama karşı olan veya kavrama karşı olmadan sadece yöntem üzerinde görüş bildiren, Nakıb el-Attas, S. Hüseyin Nasr, Ziyaüddin Serdar, Yasin Muhammed gibi ilim adamlarının düşüncelerine ve eleştirilerine yer vermektedir (Uyanık, 1999).

1998 yılında “Kavram ve Süreç Olarak Bilginin İslamileştirilmesi” isimli konu ile ilgili bir kitap yazan Alparslan Açıkgenç’e göre, “İslam” kavramı tarihte hiç sıfat olarak kullanılmadı. Bu Batıdan İslam kültürüne gelen bir kullanımdır. İslami ekonomi, İslami bilim gibi kavramlar önceleri pek işitilmiyordu. Buna örnek olarak, özellikle al-Attas tarafından olmak üzere pek çok kesim tarafından daha çok “İslami” kavramının kullanıldığını söylemektedir (Açıkgenç, 1998).

Yine “Bilginin İslamileştirilmesi mi, İslam’ın Bilgileştirilmesi mi?” adlı bir makale ele alan İ. Erol Kozak, Bilginin İslamileştirilmesi konusuna biraz daha farklı yaklaşarak, bu kavramın Batı’da gelişen bilimlerin, bilimsel zihniyetin İslamileştirilmesi anlamına geldiğini savunur.

Yine devamla, asıl sorunun Bilginin İslamileştirilmesi değil, Akif'in, "Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı" yaklaşımı içinde; İslam'ın çağımız insanının idrak çerçevesine uygun bir formda bilgileştirilmesi olduğunu söyler (Kozak, 1999: 1).

Sonuç ve Tartışma

Her medeniyetin sahip olduğu kültürünü de oluşturan bir dünya görüşü vardır. Hayatı bu dünya görüşü üzerinden okumaya ve yaşamaya çalışır. İnsanların yaşam biçimi, felsefe, bilgi ve bilim anlayışı yine bu dünya görüşüne göre şekillenir. Müslümanların dünya görüşü de Sünnetullahtan ve Efendimizin hayatından esinlenerek oluşmuştur, böyle de olmalıdır. Allah her şeyi bir ölçüye göre yarattığı için, bunların insanlığa gönderilen İslam'a ters düşmemesi ve din ile bilimin birbirini tamamlamaları gerekmektedir. Bilimi "seküler" ya da "İslami" yapan çevre, bilimin bizzat içinden çıktığı bağlamıdır. Çünkü bilim, kullanıcılarının elinde şekillenmekte ve dünya görüşünü oluşturmaktadır. Medeniyetlerin ortak bilgi paylaşımları olabilir ancak yorumlamalar her medeniyetin ayrıdır ve kendine özgüdür. İslam âleminin de kendine özgü bir bilgi disiplini olmalıdır.

Müslümanların özellikle son iki asırdır içinde bulunduğu buhran, kendisinden olmayan fikirlere maruz kalması ve daha da önemlisi düşünce yapısının bu fikirden etkilenmesi İslam dünyası için tehlikeli bir durum arz etmekteydi. Bu tehlikeden kurtulmak için 19. ve 20. yüzyılda Müslüman mütefekkirler çeşitli tespitler yapmış ve çözüm yolları aramıştır.

İslam âlemi, ilk zamanlarda bilimde ve bilginin her alanında söz sahibiyken daha sonraları –Osmanlılarda da 1800'lü yıllardan sonra– yönünü Batıya çevirmek zorunda kalmıştır. Bunun sebeplerinden biri Batının gelişen bilimsel faaliyetlerdeki çalışmalarının yanında İslam dünyasında fikri bir durağanlığın yaşanmaya başlamasıdır. Batı dünyası, Aydınlanma hareketinden sonra bilimin kilisenin tahakkümünden kurtarılması ile birlikte İslam dünyasından öğrendikleri bilimsel çalışmaları kendi düşünce kalıplarına göre şekillendirerek sekülerleştirme

süzgecinden geçirmiştir. İslam dünyasında olduğu gibi Osmanlılarda da Batı her zaman örnek alınmış, Batının bilimiyle birlikte kültürü de Müslümanlar tarafından benimsenmeye başlamıştır. Bu da Müslümanların Batı kültür ve uygarlığının özellikleri içinde yoğrulmasına ve bu kültürle kaynaşmış bilgiyi benimsemeleri sonucu oluşacak zihin karışıklıklarına sebebiyet vermiştir.

Bir çıkış yolu arayan Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesi de bu hastalıktan kurtulmak ve İslam dünya görüşü ışığında modern bilimler üretme hedefiyle ortaya çıkan bir fikirdir. Bilginin İslamileştirilmesi, bilgi ve bilimin kaynaklarıyla ilgilenen metodolojinin ıslahı veya zihni bir bakış açısının tayinidir. Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesinin Hedefi, Batılı bilim anlayışının metodolojisini eleştirerek İslami bir dünya görüşü oluşturmak, bu dünya görüşüne uygun İslami bilimin modelini ortaya koymak için çalışmalar yapmaktır.

Tevhide dayalı bilgi sisteminin inşasını kendine amaç edinen, ümmetin şuurlandırılması için faaliyetlerini sürdüren bu düşünceye göre, bilgilerin İslamileştirilmesinin yolu eğitim ve öğretimden geçmektedir. İslami eğitim ve Batı tarzı eğitim sistemi yerine her iki eğitimi birleştirerek kaynaştıran yeni bir eğitim anlayışı oluşturmak gerekir. Yalnız burada kastedilen ikili eğitim yerine tekli eğitim sistemi hedefi şekilsel anlamda bir birliktelik değildir. Modern bilimin İslami bir perspektiften yeniden ele alınması ve o kalıba girmesi ile İslami anlayışın eğitim sistemi üzerinde egemen olmasıdır. Oluşan eğitim sistemi, Batı'nın yorumlamasıyla bilgiyi işlememeli, Müslümanlara özgü yeni yöntemler geliştirmelidir. Eğitim sisteminde ve müfredatında kadim tarihimizden yeterince yararlanabilecekken, batının geliştirdiği daha doğrusu taklit yoluyla oluşturduğu sistemi aynen almak ne kadar doğrudur? sorusu İslami görüşü aşılama amacıyla çalışmalar yapan Faruki ve arkadaşları tarafından savunulan Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesinin fikir olarak doğmasına neden olmuştur diyebiliriz. Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesinin asıl gayesi, eğitim yoluyla Müslüman zihniyetini yeniden inşa etmek ve İslam dünya görüşünün oluşumuna katkı sağlamaktır. İslami bir perspektifte verilecek eğitimin nihai hedefi, insanlara

Müslüman'ca bir bakış kazandırmak ve kazanılan bu bakışla İslami bir dünya görüşü oluşturmaktır. Faruki ve Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesinin hayata geçirilmesi için hazırlanan çalışma planı bazı eleştiriler olsa da, eleştirilerin çoğu, daha çok fikrin kendisi ile ilgili değil fikrin uygulanma alanı, yöntemi ve metodu ile ilgilidir.

Sadece bilginin değil ekonomi, dil, iletişim, sosyal bilimlerin ve din bilimlerinin de İslamileştirilmesine ihtiyaç vardır. Bugün birçok Müslüman, Batı eğitim sistemi ve medeniyetinin seküler bir düzen üzerine kurulduğunu düşünmektedir. Bazı ülkelerde eğitim sisteminin batıdan esinlenerek oluşturulduğu da aşikârdır. Bilgi sadece bir medeniyete mal edilmeyecek kadar nesnel ise de her medeniyetin kendine özgü bir dünya görüşü vardır ve toplumlar kendi medeniyetinin dünya görüşü çerçevesinde bilgiyi işlemektedir ya da bilgiyi bir kalıpta işleyerek hedef kitleye şekil verebilmektedir.

Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesinin amacı, Müslüman zihninin karışmasına neden olan seküler bilgi yapısıyla eğitim veren Batı tarzı eğitim sistemi yerine, bilgiye İslami bir perspektiften bakan eğitim sistemini oluşturmaktır. Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesinin eğitim anlayışında yer alan, dini ilimlerin ve modern bilimin farklı kurumlarda öğretildiği düalist eğitim sistemi yerine her iki eğitimi veren okulların birleştirilerek birbirlerine meczedildiği bir eğitim sisteminin geliştirilmesi gerektiği tezi, Türkiye'deki İmam Hatip Okullarını akla getirmektedir. Daha çok dini ilimlerin okutulduğu, Osmanlı'dan kalma medreselerin Tevhidi Tedrisat kanunuyla kaldırılması sonucu eğitimin kaderi Batı tarzı okullara terk edilmişti. Din eğitiminin verilmediği tamamen modern bilimin dersleriyle donatılan Batı tarzı okullara alternatif olarak her iki eğitimin birleştirilerek verildiği İmam Hatip Okulları halk nezdinde olağanüstü teveccüh görmüştü. Halkın, İmam Hatip Okullarına gösterdiği teveccühün nedenini, dini ilimlerin öğretilmediği, maneviyattan yoksun, sadece modern bilimin öğretildiği bir eğitimi yetersiz görmesi ve sekülerleştirilmiş batı eğitim sisteminden ilham alınarak oluşan pozitif bilimin yanında dini ilimleri de alarak hem manevi ihtiyacı karşılama hem de bilime İslami bir çerçeveden bakma arzusu olarak açıklayabiliriz.

İmam Hatip okullarında yürütülen eğitim, modern bilimin İslami perspektiften ele alınarak yürütülen bir eğitim değildir. İki bilimin tek çatı altında ve beraber verilmesidir. Peki, her iki eğitimi alan bireylerde oluşacak olan zihin yapısı ile tamamen pozitif bilimlerden ibaret dersleri alan bireylerde oluşacak olan zihin yapısı bir olur mu? Biri, bilgiye ve bilime İslami bir perspektiften bakarak onları anlamlandırmaya çalışacak, diğeri, bu imkândan yoksun olacak. Bütün bunlar göz önüne alındığında, dini ilimler ile pozitif bilimlerin bir arada verildiği bu okullarda eğitim alan bireylerde oluşacak zihin yapısı ile Müslüman zihniyetini ayağa kaldırıp İslami dünya görüşünü yeniden kurmayı hedefleyen Bilginin İslamileştirilmesi düşüncesi beraber düşünüldüğünde, nihai amaçlarda bir örtüşme olduğu sonucu çıkarılabilir mi? Tabi bütün bunların yanında şunu da unutmamak gerekir ki, İslamileştirme akımının temelleri çok farklıdır. Ancak İslamileştirmenin önemli ayaklarından biri olan eğitim meselesi çerçevesinde düşünüldüğünde, İmam Hatip Okullarını İslami eğitim/İslam eğitimi bağlamında tartışmak mümkündür. İmam Hatip Okullarının aslında çok önemli bir görevi yerine getirdiğini görmezden gelerek artık miadını doldurduğu ve kaldırılması gerektiği tezini savunan bazı kesimlerin görüşlerini dillendirdiği günümüzde, bu okulları bir de Bilginin İslamileştirilmesi tezi çerçevesinde ve onun eğitim ayağını kullanma sebebi bağlamında tartışmak gerekmez mi? Ya da, Batılılaşmanın tüm hızıyla devam ettiği bir dönemde böyle bir fikrin tartışılmaya açılması ne kadar mümkündür? soruları üzerinde düşünülmesi ve tartışılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Abu-Rabi, M. (1989). "Modern Trends İn İslamic Education". *Religious Education*. Çev.: Mustafa Köylü. Vol. 82, no.2.
- Açıkgenç, A. (1998). *Kavram ve Süreç Olarak Bilginin İslamileştirilmesi*. İstanbul: Nesil Yay.
- Açıkgenç, A. (2011). *Bilgi Felsefesi*. İstanbul: İnsan Yay.
- Ali, M. Mümtaz. (2013). The History and Philosophy of İslamization of Knowledge. 3. bs. Malezya. *International İslamic Üniversity Press*.
- Alvani, T.C. (1995). *Dünden Bugüne Bilginin İslamileştirilmesi*. İstanbul: İslam Kültürü Altın Serisi.
- Attas, M. N. (1989). *Modern Çağ ve İslami Düşünüşün Problemleri*. Çev.: M. Erol Kılıç. İstanbul: İnsan Yay.
- Attas, M. N. (1978). *İslam and Secularizm, Kuala Lumpur: Muslim Youth Movement of Malaysia (ABIM)*.
- Bayraktar, M. (1998). *Felsefesine Giriş*. Anakara. A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yay.
- Cevizci, A. (2010). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Nobel Yay.
- Bayraktar, M. (1993). "Gazalinin Bilgi Teorisi". *İslam ve Bilim*. İstanbul: Seha Neşriyat.
- Enis, M.A. (1990). "Bilginin İslamileştirilmesinin Anlamı". *İslam Bilimi Tartışmaları*. Derl. Mustafa Armağan. İstanbul: İnsan Yay.
- Eşref. S.A. (1993). *İslam Eğitiminde Yeni Ufuklar*. Çev.: Osman, Tunç. İstanbul: Fikir Yay.
- Faruki, İ.R. (1985). *Bilginin İslamileştirilmesi: Genel İlkeler ve Çalışma Planı*. Trc.: Fehmi Kuru, İstanbul: Risale yay.
- Faruki, İ. R. (1990). "Sosyal Bilimlerin İslamileştirilmesi". *İslam ve Bilim*. İstanbul: Seha Neşriyat.

- Fazlurrahman. (1990). *İslam ve Çağdaşlık*. Çev.: Alparslan Açıkgenç, M. Hayri Kırbasoğlu. Ankara: Fecr Yay.
- Haneef, Mohamed Aslam. (2009) *A Critical Survey Of Islamization of Knowledge*. 2. bs. Malezya, International İslamic Üniversity Press.
- Hüseyin, Mohd Yusuf. (2009). *Islamization of Human Science*, 2. bs., Malezya, International İslamic Üniversity Press.
- Kozak, İ.E. (1999). “Bilginin İslamileştirilmesi mi, İslam’ın Bilgileştirilmesi mi?”. *Bilgi Dergisi*. C. 1, S. 1.
- Nasr, S.H. (1991). *İslam’da Bilim ve Medeniyet*. Çev.: Nabi Avcı, Kasım Turhan, Ahmet Ünal. İstanbul: İnsan Yay.
- Nasr, S.H. (1993). *İslam ve Modern Bilim*. *İslam ve Bilim*. İstanbul: Seha Neşriyat.
- Nasr, A.H. (1990). “İslam Bilimi Olmadan, İslam Medeniyeti Düşünülemez?”. *İslam Bilimi Tartışmaları*. Derl.: Mustafa Armağan. İstanbul: İnsan Yay.
- Nasr. S.H. (1990). “Bilginin İslamileştirilmesi mi? İslam’ın Batılılaştırılması mı?”. *İslam Bilimi Tartışmaları*. Derl.: Mustafa Armağan. İstanbul: İnsan Yay.
- Safi, L. (1993). “Bilginin İslamileştirilmesi (Bilgisel Yöntemlerden İcra Yöntemlerine Geçiş)”, Çev.: Ömer Pakiş, *American Journal of Islamic Social Sciences*, C. 10, S. 1.
- Serdar, Z. (2007). “Bilginin İslamileştirilmesi mi İslam’ın Batılılaştırılması mı?”. *İslam ve Bilim Tartışmaları*. Haz.: Mustafa Armağan. İstanbul: Etkileşim Yay.
- Tez. Z. (2001). *Bilim ve Teknikte Ortaçağ Müslümanları*. Ankara: Nobel Yay.
- Uyanık, M. (1999). *Bilginin İslamileştirilmesi ve Çağdaş İslam Düşüncesi*. Ankara: Ankara Okulu Yay.

Abstract: -The Reconstruction Efforts of Islamic Thought: The Islamization of knowledge- The Islamization of knowledge is a concept that some scholars in Islam World produced for the treatment of methodical cases which Muslims used in scientific studies. The goal of the movement is to seek solutions to the ideological problems in scientific activities by starting a research against Western thoughts which have effect in secularization of science. The purpose of this article is to investigate the appearing reasons of Islamization knowledge, determine what kind of theoretical base on which the scholars declared comments on the concept, indicate the what the critics are about this concept and reveal expectation of the movement from the education system.

Keywords: Knowledge, Islamic science, Islamization of knowledge, Islamic education

